

İğdır'da Annelerin Süt Çocuğu Beslenmesi Konusundaki Bilgi ve Davranışları

The Knowledge and Attitudes of Mothers about Infant Nutrition in İğdır

Aylin Yetim, Çağcıl Yetim*, Esra Devocioğlu**

İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

*Kırıkhan Devlet Hastanesi, Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniği, Hatay, Türkiye

**İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Sosyal Pediatri Bilim Dalı, İstanbul, Türkiye

Teşekkür

Prof. Dr. Emine Gülbin Gökçay'a araştırmanın tasarımı ve makalenin değerlendirmesindeki katkılarından dolayı teşekkürlerimizi sunarız. Ayrıca çalışmamıza katılan tüm annelere teşekkür ederiz.

Anahtar kelimeler

Süt çocuğu, anne sütü ile beslenme, tamamlayıcı beslenme

Keywords

Infant, breastfeeding, complementary feeding

Geliş Tarihi/Received : 08.01.2014

Kabul Tarihi/Accepted : 17.02.2015

DOI:10.4274/jcp.32032

Yazışma Adresi/Address for Correspondence:

Dr. Aylin Yetim, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye
Tel.: +90 505 369 00 35
E-posta: aylinyetim99@hotmail.com

© Güncel Pediatri Dergisi, Galenos Yayınevi tarafından basılmıştır.
© The Journal of Current Pediatrics, published by Galenos Publishing.

Öz

Giriş: Süt çocukluğu döneminde beslenmede yapılan hata ve eksiklikler, diğer yaş gruplarına göre çocuğun bedensel-zihinsel gelişimini daha fazla etkilemektedir. Bu çalışmada 20-36 ay arası çocuğu olan ve hastaneye başvuran annelerin bebeklerinin beslenmesi konusundaki uygulamalarını, düşünce ve deneyimlerini incelemek amaçlandı.

Gereç ve Yöntem: Araştırma İğdır merkez ve İğdır'ın Tuzluca ilçesinde yapıldı. İğdır ve Tuzluca Devlet Hastanelerine Haziran-Temmuz 2012 tarihleri arasında farklı şikayetlerle ardı sıra başvuran, çalışmaya katılmayı kabul eden, 20-36 aylık çocuğu olan 203 anneye, 11 sorudan oluşan bir anket uygulandı. Sorular uzman doktor tarafından ayrıntılı olarak soruldu.

Bulgular: Annelerin %70'i doğumdan sonra ilk 1 saat içinde, %92'si >1-24 saat içinde bebeklerini emzirmişlerdi. Tüm anneler, anne sütünün bebekleri için en iyi besin olduğunu düşünüyorlardı. Emzirme süresi ortalama 17,0±8,0 ay, tamamlayıcı besine başlama zamanı ortalama 6,4±2,4 ay (1-24 ay, median: 6) idi. Annelerin %22'si bebeğine 6. aydan önce, %51'i 6. ayda, %15,7'si 6-9 ay arasında, %11'i 9. aydan sonra tamamlayıcı besin vermeye başlamıştı. İlk tercih edilen tamamlayıcı besin birinci sırada ev yapımı yoğurt (%67), ikinci sırada hazır meyveli yoğurt (%47) idi. Sebze ve meyve püresi ilk tercih edilen tamamlayıcı besinler arasında yer almıyordu. Annelerin bebeklerini besleme konusunda genel olarak birden fazla kişi ve/veya kaynaktan bilgi edindikleri belirlendi. Anneler %63 oranında çevresindekilerden (anne, kayınvalide, elti, komşu vb.), %31 aile hekimliği merkezlerindeki sağlık personelinde, %27 çocuk hekiminden, %45 TV-reklamlardan, %9 gazete-kitaptan bilgi aldıklarını; %10'u ise hiç kimseden fikir almadığını belirtti.

Sonuç: İğdır ve Tuzluca'da annelerin tamamlayıcı beslenme konusunda danışmanlığa gereksinimleri vardır. Tamamlayıcı beslenmenin doğru şekilde ve evde bulunan doğal ürünlerle yapılabilmesi, güncel ve pratik bilgilerle donanmış sağlık çalışanlarının anneleri ve dolayısıyla onların yakınlarını doğru bilgilendirmesi ile mümkün olacaktır.

Abstract

Introduction: Errors in complementary feeding may lead to important problems in child's physical and mental development. In this study, we aimed to investigate feeding practices, attitudes and knowledge of mothers with infants aged 20-36 months, who attended the outpatient departments.

Materials and Methods: Research was performed in the center of Iğdır and the town of Iğdır called Tuzluca. Two hundred three mothers with children aged 20 to 36 months that attended Iğdır and Tuzluca State Hospitals between June-July 2012 constituted the study population. A questionnaire consisting of 11 questions was administered. Questions were asked in detail by a physician.

Results: Seventy percent of mothers had breastfed their babies within 1 hour after birth, 92% within 1-24 hours. All mothers thought that breastfeeding was the best for their babies. The mean duration of breastfeeding was 17.0±8.0 months, complementary feeding was started at 6.4 months. Twenty two mothers began to give complementary foods to their babies before 6 months, 51% at 6 months, 15.7% between 6-9 months, and 11% at 9 months and later. The first choice as a complementary food was homemade yogurt (67%) and the second was yoghurt from market (47%). Vegetables and fruit puree were not among the first choices of complementary foods. Sixty three percent of mothers received information from people around (mother, mother-in-law, sister-in-law, neighbor, etc.), 31% of from health personnel in the family health centers.

Conclusions: Mothers in Iğdır and Tuzluca seemed to need counseling about complementary feeding. Health workers with current and practical knowledge should give accurate information to mothers.

Giriş

Gelişmekte olan ülkelerde yetersiz beslenme ve malnütrisyon önemli bir sağlık problemi olmaya devam etmektedir (1,2). Dünya Sağlık Örgütü'ne (DSÖ) göre anne sütü ile beslenme ve doğru tamamlayıcı besin kullanımı ile her yıl 5 yaş altındaki 1,5 milyon çocuğun ölmesi engellenebilir (3). Türkiye İstatistik Kurumu 2012 verilerine göre ülkemizde 5 yaş altı çocuklarda görülen hastalıkların %35'i beslenme yetersizliğinden kaynaklanmaktadır (4). Bu dönemde beslenmede yapılan hata ve eksiklikler, diğer yaş gruplarına göre çocuğun bedensel-zihinsel gelişimini daha fazla etkilemektedir (5). Türkiye Nüfus Araştırması (TNSA) 2003 verilerine göre ülkemizde beş yaşın altındaki her 8 çocuktan birinin ve TNSA 2008 verilerine göre her 10 çocuktan birinin bodur olduğu bildirilmektedir. Kırsal bölgede bu oran daha da yüksektir. Bu durumun en önemli nedeninin beslenme yetersizliği olduğu düşünülmektedir (6,7).

İlk 6 ay tek başına anne sütü bebeğin tüm ihtiyacını karşılar. Altıncı ay civarında AS'nın yanı sıra tamamlayıcı besine geçilmelidir (8). Tamamlayıcı beslenme dönemi 6 ila 18-24 ay arasını kapsamaktadır. Bu dönem birçok süt çocuğunda malnütrisyonun başladığı oldukça kritik bir dönemdir (9). Bebeğin sindirim sistemi 4. aydan önce ek besinleri sindirebilme özelliğine sahip değildir. Altıncı aydan önce de ek besin verilmesi ile toplam AS alma süresinin azaldığı bildirilmektedir (10). Diğer yandan tamamlayıcı besine geç başlanması ile büyüme-gelişimde duraklama olduğu ve birçok vitamin-mineral eksikliğinin geliştiği bilinmektedir (11). Tamamlayıcı beslenmeye başlama zamanının yanı sıra, beslenmenin içeriği, sıklığı ve şekli de önemlidir (11).

Bu çalışmada Iğdır ilinde yaşayan, 20-36 ay arası çocuğu olan ve hastaneye başvuran

annelerin, bebeklerinin beslenmesi konusundaki uygulamalarını, düşünce ve deneyimlerini incelemek amaçlandı. Annelerin bebek beslenmesi konusunda hangi kaynak ve kişilerden bilgi edindiğinin gösterilerek, birinci basamak sağlık hizmetlerinde anneleri bilgilendirme konusundaki sorunlara dikkat çekmek hedeflendi.

Gereç ve Yöntem

Araştırma sosyo-ekonomik seviyenin genel olarak düşük olduğu Iğdır merkez ve Iğdır'ın Tuzluca ilçesinde yapıldı. Iğdır ve Tuzluca Devlet Hastanelerine Haziran-Temmuz 2012 tarihleri arasında farklı şikayetlerle ardı sıra başvuran, çalışmaya katılmayı kabul eden, 20-36 aylık çocuğu olan 203 anneye, 11 sorudan oluşan bir anket uygulandı. Sorular uzman doktor tarafından ayrıntılı olarak soruldu. "İlk tercih edilen ek besin nedir?" sorusu karşılığında annelerin aklına gelen ilk besinler not edildi. Anket oluşturma aşamasında yapılan pilot çalışmada annelerin çeşitli besin tercihlerinin olduğu gözlemlendi ve bunlar arasında en sık belirtilenlerin yoğurt, hazır meyveli yoğurt, kendi hazırladıkları çorbalar, hazır çorba, meyve püresi/suyu olduğu belirlendi. Bu nedenle çalışmada bu yiyeceklerin her biri konusunda annelerden bilgi toplandı. Ayrıca annelerin anne sütü, formül süt ve inek sütü hakkındaki düşünceleri ve uygulamaları soruldu. D vitamini kullanımları konusunda da bilgi toplandı. Annelerin bebek beslenmesi konusunda kimlerden, hangi kaynaklardan bilgi edindikleri öğrenildi. Bu çalışma için Iğdır İl Sağlık Müdürlüğü'nden yazılı izin alındı. Araştırma için gerekli idari-etik izin ve onaylar alındı.

Bulgular

Bebeklerin %63'ü normal vajinal doğum ile dünyaya gelmişlerdi ve yaş ortalaması 27,6±5,2 ay idi. Annelerin %70'i doğumdan sonra ilk 1 saat içinde, %92'si >1-24 saat içinde bebeklerini emzirmişlerdi (Tablo 1). Sadece 1 anne bebeğini hiç emzirmemişti.

Tüm anneler anne sütünün bebekleri için en iyi besin olduğunu düşünüyorlardı. Annelerin %6,4'ü 6 ay emzirmenin yeterli olduğunu; %35'i en az 1 yıl, %57'si en az 2 yıl, %1'i en az 3 yıl emzirmek gerektiğini belirtti. Sadece 1 annenin anne sütü hakkında fikri yoktu.

Emzirme süresi ortalama 17,0±8,0 ay, tamamlayıcı besine başlama zamanı ortalama 6,4±2,4 ay (1-24 ay,

Tablo 1. Annelerin bebeklerini besleme konusundaki bilgi ve yaklaşımları

Annelerin doğumdan sonra bebeklerini ilk emzirme zamanları	
	n Oran (%)
İlk 1 saat içinde	143 70,4
>1-24 saat	44 21,7
Birkaç gün sonra	15 7,4
Hiç emzirmemiş	1 0,5
Toplam	203 100,0
Annelerin bebeklerine inek sütü başlama zamanları	
	n Oran (%)
6. aydan önce	5 2,5
6-12 ay arasında	38 18,7
12. aydan sonra	89 43,8
Hatırlamayanlar	7 3,4
Hiç vermeyenler	64 31,5
Toplam	203 100,0
Annelerin bebek beslenmesi konusundaki bilgi kaynakları (birden fazla yanıt verilmiştir)	
Bebeğinizi belsleme konusunda kimlerden / nelerden bilgi aldınız?	
	n Oran (%)
Etrafındakiler	128 63,0
TV/Reklam	92 45,3
Aile hekimliğindeki sağlık personeli	63 31,0
Çocuk hekimi	54 26,6
Gazete/Kitap	18 8,8
Hiçbir kaynaktan bilgi almadım	20 9,8

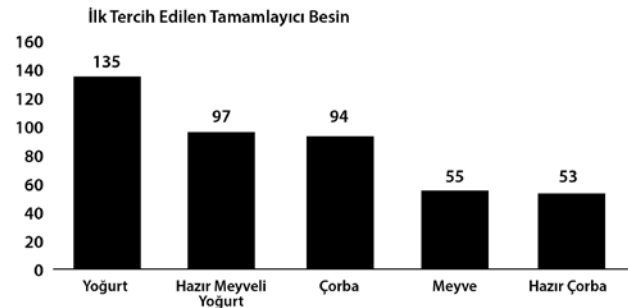
median: 6) idi. Annelerin %4'ü bebeğine 4. aydan önce, %22'si 6. aydan önce, %51'i 6. ayda, %16'sı 7-9 ay arasında, %11'i 9. aydan sonra tamamlayıcı besin vermeye başlamıştı. İlk bir ayda tamamlayıcı besine başlayanların hemen hepsi bebeklerine hazır mama başlamıştı; bunun yanı sıra yoğurt, kendi hazırladıkları çorbalar, yumurta gibi besinler tercih edilmişti.

İlk tercih edilen tamamlayıcı besin birinci sırada ev yapımı yoğurt (%67), ikinci sırada hazır meyveli yoğurt (%47) idi (Grafik 1). Sebze ve meyve püresi ilk tercih edilen tamamlayıcı besinler arasında yer almıyordu. Annelerin tercih ettikleri diğer tamamlayıcı besinler arasında çay+ekmek+şeker, pirinç unu, yemek suyu+ekmek, yumurta, bebe bisküvisi, patates gibi besinler mevcuttu.

Annelerin %42'si hazır mama kullanmıştı. Hazır mama kullananların %60'ı 6. aydan önce hazır mama kullanmaya başladıklarını belirttiler. Hazır mama/ambalajlı gıdalar hakkında %31 anne yararlı, %40'ı zararlı, %13'ü ne yararlı-ne zararlı yorumunu yaptı. Annelerin %16'sının bu konuda herhangi bir fikri yoktu.

Annelerin %2,5'i 6. aydan önce, %18,7'si 6-12 ay arasında, %43,8'i 12. ay ve sonrasında inek sütüne başlamıştı (Tablo 1). Annelerin %45'i inek sütünün çok faydalı, %13'ü zararlı olduğunu, %22'si sadece arada bir verilebileceğini düşündüklerini belirtti. Annelerin %18,9'unun bu konuda herhangi bir fikri yoktu. İnek sütünün zararlı olduğunu söyleyen annelerin bebeklerinin 10'unda ishal, 1'inde kabızlık ve 2'sinde kansızlık geliştiği öğrenildi. Üç anne ise inek sütünün brusella nedeni ile sakıncalı olduğunu düşündüklerini ve o yüzden çocuklarına vermediklerini belirtti.

D vitaminini %75 anne 1. ayda başlamış, %71'i düzenli kullanmıştı ve ortalama kullanım süresi 5,9±4,9 ay idi. Annelerin sadece %30'u bebeğine 12 ay ve üzeri süre ile D vitamini vermişti. Bebeklerin

Grafik 1. İlk tercih edilen tamamlayıcı besinler (birden fazla yanıt verilmiştir)

%8'ine D vitamini hiç verilmemişti ve neden olarak aile hekimliği tarafından bu ilacın kendilerine hiç verilmediği belirtildi. İki bebekte renal kalkül geliştiği için, 2 bebek ilacı sürekli kustuğu için, 1 bebekte kabızlık ve 1 bebekte alerji geliştiği için D vitamininin kesildiği öğrenildi.

Annelerin bebeklerini besleme konusunda genel olarak birden fazla kişi ve/veya kaynaktan bilgi edindikleri belirlendi. Anneler %63 oranında çevresindekilerden (anne, kayınvalide, elti, komşu vb.), %31 aile hekimliği merkezlerindeki sağlık personelinden, %27 çocuk hekiminden, %45 TV-reklamlardan, %9 gazete-kitaptan bilgi aldıklarını; %10'u ise hiç kimseden fikir almadığını belirtti (Tablo 1).

Tartışma

Anne sütü ile beslenmenin yanı sıra doğru zaman ve nitelikte tamamlayıcı besin verilmesi ile sağlıklı büyüyen bebekler, sağlıklı bir toplumun temel taşıdır. Ülkemizin bir yöresinde yürüttüğümüz bu araştırmanın sonuçlarına göre tamamlayıcı beslenme konusunda sorunlar vardır. Diğer yandan anne sütüne güven ve emzirme oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bu durum ülkemizde yapılmış diğer araştırma sonuçları ile benzerdir (6,12).

Çalışmamızda annelerin ilk 1 saat içinde bebeklerini emzirme oranının yüksek (%70), ortalama emzirme süresinin uzun (ortalama 17 ay) olduğu belirlenmiştir. Bebeği doğumdan sonraki ilk 1 saat içinde (hatta doğum salonunda) emzirmek bebekte hipotermiyi engeller, metabolik adaptasyonu hızlandırır, bebeğin ağlama süresini kısaltır ve emzirme başarısını artırır. Ayrıca anne ile bebek arasındaki bağlanmayı pekiştirir (13,14). Kayseri'de 3038 hanedeki 0-36 aylık bebeklerin beslenmesi incelendiğinde %80 annenin bebeğini ilk 1 saat içinde emzirdiği ve ortalama emzirme süresinin 11 ay olduğu tespit edilmiştir (15). Adıyaman'da yapılan bir çalışmada annelerin bebeklerini yüksek oranda ilk 1 saat içinde emzirdikleri, ancak %73 oranında 6 aydan önce emzirmenin bırakıldığı gösterilmiştir (16).

Araştırmamızda tamamlayıcı besinlere 6. aydan önce başlama oranı %22 olarak bildirilmiştir. Bir grup anne tamamlayıcı besinleri 4. aydan (%4) önce başlamış olup bir grup anne de 9. aydan (%11) sonra başlamıştır. Annelerin yarısından fazlası ise tamamlayıcı besinlere 6 ay civarında başlamıştır. Bu durum DSÖ'nün bebek beslenmesi konusundaki önerilerinin kırsal

olan bu bölgede annelere iletilebilmiş olduğunu göstermektedir. Erken tamamlayıcı besine başlayan anneler ise bunun nedeni olarak bebeklerinin yeteri kadar beslenemediği endişesini belirtmiş; bu sebeple daha besleyici ve vitamin içeriğinin daha yüksek olduğunu duydukları ve düşündükleri hazır mama, hazır/ambalajlı gıdaları bebeklerine vermeyi tercih ettiklerini dile getirmişlerdir. Tamamlayıcı besini geç başlayan anneler ise sütünün yeterli kiloyu bebeğine aldırıldığını ve bu yüzden ek besin vermeye gerek duymadıklarını belirtmişlerdir. Bulgularımız alan yazındaki diğer çalışmalar ile benzerdir (7,15-19). Kanıta dayalı olarak yaşamın ilk 6 ayı için en ideal besin anne sütüdür (20). Anne sütünün olmadığı durumlarda ise erken beslenme için en ideal zaman 17. hafta olarak bildirilmekte olup tamamlayıcı beslenmenin 26. haftadan sonraya geciktirilmesi önerilmemektedir (21). Araştırmamız sonucunda annelerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş ve zamanı konusunda danışmanlığa gereksinimleri olduğu görülmektedir.

Çevresel faktörler, sosyoekonomik durum ve annenin eğitim düzeyi bebek beslenmesiyle doğrudan ilişkilidir (12,16). Araştırmalarda özellikle kırsal bölgelerde tamamlayıcı beslenmenin içeriğinde yetersizlik olduğu belirlenmekte ve bu konunun ciddiyetine dikkat çekilmektedir (17-19,22). Çalışmamızda annelerin birçok farklı ek besin tercih ettikleri fakat bunların arasında en çok tercih edilenlerin sırasıyla yoğurt, hazır meyveli yoğurt, kendi hazırladıkları çorbalar, hazır çorbalar, meyve suyu/püresi olduğu görülmüştür. Altı ay civarında kolay sindirilebilir özellikleri ve besleyici değerleri nedeni ile yoğurt, sebze ve meyve püreleri tamamlayıcı besine geçildiğinde ilk verilmesi gereken besinler olarak önerilmektedir (10). Ancak araştırmamız sonucunda annelerin yaklaşık yarısının bebeğine tamamlayıcı besin olarak hazır meyveli yoğurt ve ¼'ünün hazır çorba verdiği saptanmıştır. Bu durum annelerin hazır besinleri kendi hayvanlarından elde ettikleri süt ve süt ürünlerinden ve bahçelerinde yetiştirdikleri sebze ve meyvelerden daha yararlı bulduklarını düşündürmüştür. Bulgularımız sonucunda anneler evde hazırlanan tamamlayıcı besinler konusunda doğru bilgilendirilmeli ve desteklenmelidir.

Tamamlayıcı beslenme konusunda sözlü-yazılı olarak bilgilendirilen annelerin çocuklarının fiziksel gelişimlerinin daha iyi olduğu Çin'de yapılan bir çalışma ile gösterilmiştir (23). Adıyaman'da

şehir merkezinde yaşayan annelerin ilçe ve köyde yaşayanlara göre beslenme konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları; bilgiyi hemşire veya ebelerden aldıkları; ilçedekilerin bilgiyi basın-yayımdan; köyde yaşayanların ise etraflarındaki insanlardan edindikleri belirlenmiştir (16). Çalışmamızda annelerin, bebeklerinin beslenmesi konusunda sağlık kuruluşlarından ziyade, etraflarındaki insanlar ve medya-görsel yayın organlarından bilgi aldıkları saptanmıştır. Bulgularımıza göre kırsal kesimde de iletişim olanaklarının hızla arttığı ortamda yazılı ve sözlü medyanın doğru bilgi vermesinin önemi belirginleşmektedir.

Özellikle ilk 6 ayda anne sütü yerine inek sütü verilmesi sindirim sisteminde mikro düzeyde kanamalara yol açtığı ve düşük demir ihtiva ettiği için demir eksikliği anemisine neden olduğu belirtilmektedir (11,24). Adana bölgesinde yapılan bir çalışmada ilk 4 ay anne sütü, inek sütü ve mama alan bebekler karşılaştırılmış; 9. ayda bakıldığında inek sütü alanlarda %93 oranında demir eksikliği olduğu gösterilmiştir (25). Diğer yandan inek sütünün yoğurt ya da muhallebi olarak tüketilmesi çocuk beslenmesi açısından yararlı olmaktadır (1). Çalışmamızda inek sütü kullanımı ve başlama zamanı konusunda annelerin bir kısmının çekinceleri olduğu gözlenmiştir. Annelerin çoğunluğunun inek sütüne başlama zamanı olarak 12. ayı tercih ettikleri ve genel olarak inek sütünün faydalı bir besin olduğunu düşündükleri görülmüştür. Sosyo-ekonomik düzeyi düşük, kısmen kırsal bir bölgede annelerin neredeyse yarısının ilk 1 yılda inek sütü kullanmamış olmaları, DSÖ'nün ilk 1 yıl bebeklere inek sütü kullandırmama önerisinin annelere iletilebilmiş olduğunu göstermektedir.

Anne sütünde az miktarda bulunan ve bu nedenle ilk 6 ay mutlaka dışarıdan verilmesi gereken tek vitamin D vitamindir. Çocuklara en az ilk 12 ay, tercihen ilk 5 yaşta günde 400 ünite D vitamin desteği verilmesi önerilmektedir (1,26). Bir eğitim araştırma hastanesinin sağlam çocuk polikliniğine başvuran 100 annenin bebeğinin değerlendirildiği bir çalışmada D vitamini kullanım süresi ortalama 9 ay, 1 yıl süre ile D vitamini verme oranı %70 olarak saptanmıştır (27). Bir kongrede 124 pratisyen hekime anket yoluyla D vitaminini kimlere önerdikleri sorulmuş; hekimlerin %16'sının D vitamini önermediği, tüm bebeklere öneren hekimlerin %54 oranında olduğu

saptanmıştır (28). Çalışmamızda annelerin sadece %30'u bebeklerine düzenli olarak 12 ay ve üzeri süre ile D vitamin vermişti. Bu bulgularla ailelerin ve sağlık çalışanlarının, süt çocukluğu döneminde kullanılması gereken D vitamini konusunda bilgilendirilmeleri gerektiği ortaya çıkmaktadır.

Araştırmamız Anadolu'nun bir yöresinde 20-36 ay arası çocuğu olan annelerin bebek beslenmesi konusundaki uygulamaları ve görüşleri ile ilgili önemli bilgiler içermektedir. Ancak çalışmamızın bazı eksiklikleri vardır. Bebeklerin antropometrik ölçümleri (boy/kilo persantilleri) ile beslenme durumları arasında değerlendirme yapılamamıştır. Bebeklerin tamamlayıcı beslenmeye geçiş zamanlarının bebekleri nasıl etkilediği araştırılmamıştır. Ayrıca ailelerin sosyo-ekonomik durumları, annenin eğitim düzeyi gibi bilgiler alınarak bebeğin beslenmesine nasıl etki ettiği irdelenmemiştir. Bilgiler retrospektif toplanmıştır. Ancak genel olarak düşük sosyo-ekonomik bir bölgede yapılan bir çalışmadır. Süt çocuğu beslenmesi konusunda annelerin desteğe ve bilgilendirilmeye gereksinimleri olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Araştırma bölgesinde tamamlayıcı beslenme konusunda bilgi eksiklikleri mevcuttur. Birinci basamak sağlık hizmetlerinde, toplum sağlığı açısından en önemli adım, süt çocuğu beslenmesi konusunda aileleri bilgilendirmektir. Tamamlayıcı beslenmenin doğru şekilde ve evde bulunan doğal ürünlerle yapılabilmesi, güncel ve pratik bilgilerle donanmış sağlık çalışanlarının anneleri ve dolayısıyla onların yakınlarını doğru bilgilendirmesi ile mümkün olacaktır.

Kaynaklar

1. Gökçay G, Garipağaoğlu M. Sağlıklı çocuğun beslenmesi. Neyzi O, Ertuğrul T: Pediatri'de, 1. Cilt, 4. baskı, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2010;211-32.
2. Heird CW. The feeding of infants and children. In Behrman RE, Kliegman RM, Jenson HB: Nelson Textbook of Pediatrics, 17th edition, Philadelphia, Elsevier Health Sciences, 2003;157-67.
3. World Health Organization. Indicators for assessing infant and young child feeding practices.WHO Library Cataloguing-in-Publication Data, 2010.
4. TÜİK. Türkiye'nin Demografik Yapısı ve Geleceği, 2010-2050. <http://www.tuik.gov.tr>.
5. Gökçay G. Epidemiyoloji ve sağlık ölçütleri. Neyzi O, Ertuğrul T: Pediatri'de, 1. Cilt, 4. baskı, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2010;43-9.

6. Yiğit EK, Tezcan S. Bebeklerin beslenme alışkanlıkları, çocukların ve annelerin beslenme durumu. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2003. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Ekim 2004;149-51.
7. Yiğit EK, Tezcan S, Tunçkanat H. Çocukların ve annelerin beslenme durumu. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara, Ekim 2009;171-87.
8. World Health Organization. Strengthening action to improve feeding of infants and young children 6-23 months of age in nutrition and child health programmes: report of proceedings. WHO: Geneva, 2008.
9. World Health Organization. Guiding Principles for Complementary Feeding of the Breastfed Child. WHO: Geneva, 2003.
10. Devocioğlu E, Gökçay G. Tamamlayıcı beslenme. Çocuk Dergisi 2012;12:159-63.
11. Köksal G, Özel H. Bebek beslenmesi. T.C. Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü Beslenme ve Fiziksel Aktiviteler Daire Başkanlığı, 2008, Klasmat Matbaacılık, 1-31.
12. Samlı G, Kara B, Ünal PC, Samlı B, Sarper N, Gökalp AS. Knowledge, beliefs and practices of mothers about breastfeeding and infant nutrition: a qualitative study. Marmara Medical Journal 2006;19:13-20.
13. Christensson K, Siles C, Moreno L, Belaustequi A, De La fuente P, Lagercrantz H, et al. Temperature, metabolic adaptation and crying in healthy full-term newborns cared for skin-to-skin or in a cot. Acta Paediatrica 1992;81:488-93.
14. Moore ER, Anderson GC, Bergman N. Early skin-to-skin contact for mothers and their healthy newborn infants. Cochrane Database Syst Rev 2007;18:CD003519.
15. Ongan D, Tuna Ş. Kayseri Melikgazi Eğitim ve Araştırma Bölgesi'nde 0-36 aylık çocuklarda anne sütü alma durumu. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2009;52:176-82.
16. Sabbağ Ç. Nutrition behaviours of rural and urban mothers on 0-24 month children. International Journal of Human Sciences 2013;1:279-92.
17. Olmedo SI, Vallengia C. The initiation of complementary feeding among Qom indigenous people. Arch Argent Pediatr 2014;112:254-7.
18. Yotebieng M, Chalachala JL, Labbok M, Behets F. Infant feeding practices and determinants of poor breastfeeding behavior in Kinshasa, Democratic Republic of Congo: a descriptive study. Int Breastfeed J 2013;8:11.
19. Chapagain RH. Complementary feeding practices of nepali mothers for 6 months to 24 months children. JNMA J Nepal Med Assoc 2013;52:443-8.
20. Cattaneo A, Williams C, Pallas-Alonso CR, Hernandez-Aguilar MT, Lasarte-Velillas JJ, Landa-Rivera L, et al. ESPGHAN's 2008 recommendation for early introduction of complementary foods: how good is the evidence? Matern Child Nutr 2011;7:335-43.
21. Agostoni C, Decsi T, Fewtrell M, Goulet O, Kolacek S, Koletzko B, et al. ESPGHAN Committee on Nutrition. Complementary feeding: a commentary by the ESPGHAN Committee on Nutrition. J Pediatr Gastroenterol Nutr 2008;46:99-110.
22. Zhou L, Zeng G, Rui L, Sun XH, Li M, Pang XH. Comprehensive evaluation study of complementary feeding frequency for infant and young child in southwestern areas, China, in 2011. Zhonghua Yu Fang Yi Xue Za Zhi 2013;47:23-6.
23. Zhang J, Shi L, Chen DF, Wang J, Wang Y. Effectiveness of an educational intervention to improve child feeding practices and growth in rural China: updated results at 18 months of age. Matern Child Nutr 2013;9:118-29.
24. Dewey KG, Adu-Afarwah S. Systematic Review of The Efficacy and Effectiveness of Complementary Feeding Interventions in Developing Countries. Matern Child Nutr 2008;4:24-85.
25. Evliyaoğlu N, Altıntaş DU, Atıcı A, Yüksel B, Yılmaz L, Evrütke C. Anne sütü, inek sütü ve formül mama ile beslenen çocuklarda dokuzuncu ayda demir durumu. Türkiye Klinikleri J Pediatr 1996;5:20-3.
26. Saner G. Besin gereksinimleri. Neyzi O, Ertuğrul T: Pediatri'de, 1. Cilt, 4.baskı, İstanbul, Nobel Tıp Kitabevi, 2010;195-210.
27. Can E, Meral C, Süleymanoğlu S, Aydınöz S, Karademir F, Özkaya H, et al. Evaluation of Breast Milk and Vitamin D Knowledge in a Training Hospital. J Child 2008;8:37-9.
28. Toprak DG, Hatun Ş. D vitamini yetersizliği ve D vitamini desteği konusunda pratisyen hekimlerin tutumları. Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi 2004;13:16-8.